

ОТДѢЛЪ II.

I. БРИТІА.

Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου, Αι Σέρραι μετὰ τῶν προαστείων τὰ περι τὰς Σέρρας καὶ ἡ μονὴ τοῦ τιμίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Συμβολὴ ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ μετὰ ἐπτὰ πινάκων. Ἐν Λιψία, τύποις B. G. Teubner, 1894, σελίδες 105 σχήματος 8-ου.

Τὸ προκείμενον βιβλίον, καταχωρισθὲν πρότερον ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift, περιέλαβε μελέτημα χρήσιμον ἰδίᾳ τοῖς ἀσχολουμένοις περὶ τὴν τοπογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν ἅμα καὶ θρησκευτικὴν ἱστορίαν τῆς Μακεδονίας· ἔστι δὲ πόνος ἀνδρὸς φιλόλογου, γνωριμωτάτου τοῖς εὐρωπαϊοῖς ἑλληνοσταῖς. Τὸ βιβλίον εἰς τέσσαρα διήρηται κεφάλαια, προτεταγμένον ἔχοντα πρόλογον, ἐν ᾧ κατὰ λεπτόν ὁ συγγραφεὺς ἀνακρίνει ὅσα τῶν προτετυπωμένων αὐτῷ βιβλίων ἐγνώσθησάν τι περὶ τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν πραγματευόμενα· καὶ τὸ μὲν πρῶτον κεφάλαιον ἀπαριθμεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εὐρεθείσας ἀρχαίας ἐπιγραφάς, περιγράφει δὲ καὶ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἄλλα τινὰ παλαιὰ μνημεῖα, τὰ τε τῆς πόλεως τείχη καὶ τὰς ἐν αὐτῇ χριστιανικὰς ἐκκλησίας, τὰς τε παλαιότερας τούτων ἱερὰς εἰκόνας καὶ τὰ μνήμης ἄξια τῶν ἱερῶν σκευῶν· ἐκτενῶς δὲ τὸν κώδικα περιγράφει τῆς μητροπολιτικῆς τῶν Σερρῶν ἑδρας, ἐξ οὗ σαφηνίζεται αὐτῆς ἡ κατάστασις, ἡ ἀπὸ τῆς ἑπτακαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος· μετὰ δὲ τὴν παράταξιν ἐνίων ὀνομάτων, ἰδιαζόντων τοῖς Σερραίοις, ἀνέγραψεν ὁ συγγραφεὺς χειρόγραφά τινα βιβλία, ὧν τέσσαρα μὲν ἔχει τοῦ κλασικοῦ γυμνασίου τῶν ἐν Σέρραις ὀρθοδόξων ἢ βιβλιοθήκη, πέντε δὲ τῶν ἐν Ἡλιοκάλῳ τῷ προαστείῳ κατοίκων εἰς, δύο δὲ πάλιν αὐτὸς ὁ Παπαγεωργίου. Τοιαῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν συνόψει περιέχει τὸ πρῶτον, ὡς εἴρηται, κεφάλαιον, διηρημένον, ὡς εἰκός, εἰς πολλὰ παράγραφα· τὸ δὲ μετ' ἐκεῖνο περιγράφει τοὺς ἕξω τῆς πόλεως χριστιανικοὺς τε καὶ μουσουλμανικοὺς ναοὺς, καὶ πάλιν τὸ μετὰ τοῦτο τὰ περὶ τὰς Σέρρας ὤκισμένα κωμῖδια, τὰς τε πολίχνας καὶ τὰς κώμας· ἀπαριθμεῖ δὲ καὶ τὰ ἐκ παλαιῶν ἐγγράφων ἠθροισμένας παρὰ τοῦ συγγραφέως ὀνόματα τοπικά, καὶ τινὰς ἑτέρας κώμας ὑπαγομένας τῷ Σερρῶν ἐπάρχῳ· τέταρτον δὲ κεφάλαιον, ὃ καὶ τελευταῖον, τὸ πραγματευόμενον ἔστι περὶ τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προ-

δρόμου, τῆς ἐν τῷ ὄρει τοῦ Μενουκίως, καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ σήμερον ὑπαρχόντων χειρογράφων βιβλίων, ἅπερ εἰσὶ πάντα 238, μεμβράνινα μὲν 96, χάρτινα δὲ 142· ἐξ ὧν ὁ συγγραφεὺς ἀντέγραψε ποιημάτιον Μαρίας Κομνηνῆς τῆς Παλαιολογίνης, παραθέμενος αὐτὸ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βιβλίου, καὶ τινὰ σημειώματα γνωρίζοντα καλλιγράφους καὶ ἄλλα τινὰ ὀνόματα.

Τοιαῦτα τοίνυν ἐμπεριλαμβάνει τὸ προκειμένον τοῦ Παπαγεωργίου βιβλίον, χρήσιμον ὃν ὡς εἰκὸς ἐκ πολλῶν ἐπόψεων· διὸ καὶ τῷ συγγραφεῖ παρὰ παντὸς ἐπικριτοῦ δικαιοτάτοι προσνέμονται ἔπαινοι, ἵνα τούτοις ἐνθαρρυνόμενος ἐμφανίζῃ καὶ μετέπειτα τοῖς βυζαντινισταῖς ἕτερα τοιαῦτ' ἀξιολογώτατα βιβλία. Ὅτι δὲ τὸ περὶ Σερρῶν αὐτοῦ μελέτημα χρησιμώτατόν ἐστι, δηλοῖ τρανῶς οὐ μόνον ἡ περιγραφή τῆς νῦν αὐτῶν καταστάσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ βιβλίῳ φιλοπονώτατα συναποταμιευδὲν ἐκ χειρογράφων καὶ μαρμάρων ὑλικόν, οὐ χρήζουσιν οἱ τε μακεδονίζοντες ἀρχαιολόγοι καὶ πάντες οἱ περὶ τὰ παλαιόγραφα τῶν Ἑλλήνων ὑπομνήματα πεφροντισμένως ἀσχολούμενοι, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἱστορικῶν συγγραφέων ὅσοι τὰς τύχας ἐρευνῶσι τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος. Ἐγὼ δὲ νῦν ἐπεξελθὼν τὸ βιβλίον ὀνήσιμον εἶναι νομίζω τάκλουθα κοινώσασθαι τῷ συγγραφεῖ, τὰς φιλοτίμους αὐτοῦ συμπληρῶν ἐρεύνας.

1) Τὴν βυζαντινὴν ὕλην τῆς ἑαυτοῦ συγγραφῆς ἠντλησεν ὁ Παπαγεωργίου μόνον ἐκ τοῦ πρώτου τόμου τῆς μεσαιωνικῆς τοῦ Σάθα βιβλιοθήκης¹, ἐν ᾧ τὸ προοίμιον τυπικῆς ἐμπεριέχεται διατάξεως περὶ τῆς μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου καὶ τῆς διατάξεως πάλιν ἐκαίνης κεφάλαιον ἐν μεθ' ὃ κείνται τέσσαρα καὶ δέκα γράμματα τῆς ιδ' ἑκατ., οἷον λόγοι χρυσοβούλλοι καὶ προστάγματα καὶ τοιαῦτά τινὰ περὶ τῆς αὐτῆς μονῆς· ταῦτα δὲ πάντα παρέλαβεν ὁ Σάθας ἐκ τινος ἀντιγράφου τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, γενομένου περὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ιη' ἑκατ.² Προστίθῃσιν ὁ Παπαγεωργίου, ὅτι «τό τε πρωτότυπον κτιτορικόν καὶ πολλὰ τῶν χρυσοβούλλων ἀπώλοντο, τῶν νῦν εὐλαβῶν πατέρων τῆς μονῆς ἀγνοούντων πότε πῶς». Ἀλλὰ γινώσκομεν ἐκ πολλοῦ, ὅτι πάντων τῶν ἐπιβραβευθέντων τῇ μονῇ χρυσοβούλλων καὶ γραμμάτων ὁ πρωτότυπος κωδῆξ ἐκάη μετὰ τὸ 1856-ον ἔτος, ὡς ἐβεβαίοντο Γεώργιος Ἰωαννίδης ὁ πρὸ ταύτης αὐτοῦ τῆς καταστροφῆς ἀντιγράφας αὐτὸν ὀλόκληρον· σημειοῦνται δὲ τὸ πρᾶγμα τοῦτο οἱ ἐκδόται τῶν *Acta et diplomata medii aevi*, τ. V, σ. 134, οἱ καὶ περιέλαβον ἐν τούτῳ τῷ τόμῳ πάντα τὰ παρὰ τοῦ Σάθα προτετυπωμένα κείμενα, διορθώσαντες αὐτὰ πρότερον, ὡς ἠδύναντο [σ. 88—107, 109, 111—114, 432—439], ἐκ δὲ τοῦ ἀντιγράφου τοῦ Ἰωαννίδου πολλὰ ἕτερα περὶ τῆς αὐτῆς μονῆς ἔγγραφα, τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀναβιβάσαντες εἰς πέντε καὶ τριάκοντα· ὧν τὸ παλαιότερον ἐγράφη ἔτει 1292-φ, τὸ δὲ τελευταῖον ἔτει 1353-φ [σ. 88—134]· μετὰ δὲ τὰ *Acta* τύποις ἐξεδόθησαν ὑπὸ Τιμοθέου τοῦ Φλορίνσκη προστάγματα πάλιν ἑπτὰ³, ὥστε πάντα τὰ μέχρι τοῦδε

1) Αἱ Σέρραι μετὰ τῶν προαστείων, σ. 3—7.

2) Κ. Σάθας, *Μεσαιων. Βιβλιοθ. I*, σ. 201—242.

3) Тимофеев Флоринскаго, *Памятники законодательной дѣятельности Душана царя Сербовъ и Грековъ*. Ἐν Κιέβῳ 1888, σ. 216—222. Ὅρα καὶ σελ. 121—145, ἐν αἷς ἐμπεριέχεται τῶν ἐγγράφων τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου λεπτομερὴς ἀνάλυσις. Ἀλλὰ καὶ πρότερον ὁ Φλορίνσκη ἐξέδωκεν ἱστορικὴν ἀνάλυσιν ἀπάντων τῶν περὶ τῆς μονῆς ἐγγρά-

τύποις ἐκδεδομένα τῆς μονῆς ἔγγραφα τὸν ἀριθμὸν εἶναι τεσσαράκοντα καὶ δύο. Εἰ γοῦν καὶ τὰ μετὰ Σάθαν ἐκδεδομένα ἦσαν εὐπρόσιτα τῷ Παπαγεωργίῳ, πάντως ἡ περὶ Σερρῶν αὐτοῦ μελέτη πληρестέρως ἂν ἐγράφετο· ταῦτα δὲ τὰ μετὰ Σάθαν ἐκδεδομένα προστάγματα χρυσόβουλλά τε καὶ γράμματα πηγάζουσιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου καὶ κλέντο, ὡς ἐρρήθη, κώδικος, ὃν ὁ Γεώργιος Ἰωαννίδου μετέγραψεν ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ ἔτει 1856-φ· ἔδωκε δὲ οὗτος τὴν ἑαυτοῦ μεταγραφὴν Καρόλω τῷ Hopf, ὃς δὲ τῷ Miklosich¹, παρ' ᾧ τὸ μεταγεγραμμένον ἐκεῖνο κτιτορικὸν εὗρισκε συνεχεῖς ἀντιγραφεῖς ἄχρις ἡμῶν ἐκ Σερβίας καὶ Ῥωσίας· ἐγένετο δὲ καὶ μεθερμηνεύσεις αὐτοῦ σερβικῆ²· ὁ δὲ σέρβος ἱστορικὸς Νοβάκοβιτς ἐποίησατο τῶν περὶ τῆς μονῆς ἔγγράφων χρῆσιν, ἵνα τοῦ κράλη Στεφάνου τὴν ἱστορικὴν δρᾶσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ λεπτομερῶς ἀναπαραστήσῃ³. Ἀλλὰ καὶ ἕτερα τρία παλαιὰ τῆς αὐτῆς μονῆς ἔγγραφα περὶ τινων αὐτῆς κτημάτων, εὗρισκομένων ἐν τῇ Φερεμῶν ἐπισκοπῇ, τῇ ὑποκειμένη τῇ μητροπόλει Μελενίκου, μεταγραφέντα παρὰ Θεοδοσίου τοῦ Προδρομίτου «ἐκ τοῦ ἀρχαίου β' κτιτορικοῦ τῆς μονῆς κώδικος», ἐξέδωξεν ἡμηνευμένα Μηνᾶς ὁ Χαμουδόπουλος⁴· καὶ τὰ μὲν δύο πρῶτα συνετάχθησαν ἔτει 1333-φ, τὸ δὲ τελευταῖον ἔτει, καθὰ φαίνεται, 1334-φ.

2) Ἐν τῇ 15-ῃ σελίδι παντελῶς ἀσύστατον ὀνομάζει τῆς περὶ Σερρῶν μελέτης ὁ συγγραφεὺς τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Σερρῶν ἐκ παλαιοῦ παράδοσιν, ὅτι τὸν ἐκεῖ πύργον, ὃν ὁ Παπαγεωργίου φωτοτυπικῶς ἐδημοσίευσεν, Ἑλένη τις ἔκτισεν, ἧς, λέγει, τὸ ὄνομα δι' ἐσφαλμένης ἐπλάσθη τῆς ἐν τῷ πύργῳ κεραιμίνης ἐπιγραφῆς ἀναγνώσεως· καὶ προστίθησι τὴν ἑαυτοῦ ταύτης ἀνάγνωσιν, οὕτως ἔχουσιν· «Πύργος αὐγούστου βασιλέως, ὃν ἔκτισεν Ὁρέστης». Ἀλλ' ἐγώ, μεθ' ὅσα λέγει περὶ τινων αὐτῆς δυσαναγνώστων ἤδη γραμμάτων, οὕτως αὐτὴν ἐκ τῆς φωτοτυπίας ἀνέγνω· «Πύργος αὐγούσ[της] Ἑ[λ]ένης, ὃν ἔκτισεν [=ἔκτισεν] Ὁρέστης», σχηματίσας οὕτω στίχον ἐκ δέκα καὶ πέντε συλλαβῶν. Καὶ τῷ μὲν Ὁρέστης ὁ τοῦ στίχου ποιητῆς ἐξελλήνισεν, ὡς εἰκάζω, τὸ Οὐρέσιος ἢ Οὐρέσης ὄνομα· οὗτος δὲ ὁ Οὐρέσης υἱὸς ἦν Στεφάνου κράλη τῆς Σερβίας καὶ Ῥωμανίας, οὗ συζυγος Ἑλένη, τὴν οἴκισιν ἐν Σέρραις ἔχουσα πολλάκις· ἢ καὶ τοῦ συζύγου θανόντος πόλεις τινὰς ὑποποιήσαμένη, καὶ δὴ καὶ τὰς Σέρρας αὐτάς, ἔμνευε λοιπὸν ἐν αὐταῖς οἷά τις βασιλεὺς ἀνεξάρτητος· φιλιωθείσα δὲ κατόπι μετὰ

φων τοῦ κράλη Στεφάνου. Ὁρα Т. Флоринскаго, Южные Славяне и Византия во второй четверти XIV вѣка, т. II, ἐν Πετρούπολει 1882, σ. 111—120.

1) Acta et diplomata, т. V, σ 451—452, ἐνθα προστίθενται διορθώσεις εἰς τὰ καίμενα τῶν ἐγγράφων δευτέρα.

2) Гласник српског ученог друштва, т. XXVI καὶ XXXII.

3) Ст. Новаковић, Струмска област у XIV веку і цар Стефан Душан. Ἐν Βελιγραδίῳ 1893. — Τὸ ἀντίγραφον τοῦ Ἰωαννίδου φέρει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην: «Χρυσόβουλλα Στεφάνου τοῦ κράλη καὶ βασιλέως Σερβίας καὶ Ῥωμανίας, εὐρικόμενα ἐν παλαιῷ τινι κώδικι καταγεγραμμένα τοῦ κατὰ Σέρρας περὶ τὸ Μενόικεον ὄρος κειμένου ἱεροῦ μοναστηρίου, τοῦ ἐπ' ὀνόματι τιμωμένου τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου· ἐνταῦθα δὲ ἀνεγράφησαν ἀπαραλλάκτως τῷ πρωτοτύπῳ παρὰ Γεωργίου Ἰωαννίδου. 1856».

4) Ἐκκλησιαστ. Ἀληθ. т. III, 1883, σ. 330—333.

τοῦ νέου κράλη, τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, παρέδωκεν αὐτῷ τὴν βασιλείαν, γενομένη ὡς φαίνεται μοναχῆ, Ἐλισάβετ μετονομασθεῖσα, καθὰ δὲ βασιλομῆτωρ οὐκ ἔπυεν ἐπεμβαίνουσα τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν¹ ὅτε καὶ Κάλλιστον τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ἀποσταλέντα πρὸς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ πρεσβευτὴν, ἀποθανόντα μεγαλοπρεπῶς ἔθαψεν ἐν τῇ μητροπόλει τῶν Σερρῶν². Ταύτην οὖν τὴν Ἑλένην βασιλεύουσαν ὁ τε σύζυγος καὶ ὁ λαὸς αὐγοῦσταν ἐκάλουν, ὡς ἐκ τῶν σερβικῶν ἐγγράφων διδασκόμεθα τοῦ κράλη Στεφάνου³. Ταῖς δὲ περὶ τοῦ κάστρου τῶν Σερρῶν ιστορικαῖς εἰδήσεσιν, ἃς ὁ Παπαγεωργίου συνήθροισε [σ. 17], προσθετέα ταῦτα ὅτι κατὰ Χατζηκάλφραν τὸν γεωγράφον ἔτει 784-φ τῆς ἐγείρας ἐλῶν ἔφθειρε τοῦτο τὸ κάστρον ὁ στρατηγὸς Λάλα Schahin' ὠνομάζοντο δὲ κατ' αὐτὸν αἱ Σέρραι πρότερον τῶν σοφῶν ἢ πόλις⁴.

3) Σελ. 22 παραδέχεται, ὅτι τὴν πολίχνην Ἀληστράτην, ἔνθα νῦν ὁ Φιλίππων καὶ Δράμας ἐδρεύει μητροπολίτης, ὠνομάζον ἄλλοτε Ἅγιον Εὐστράτιον, καὶ ὅτι κατὰ μεταβολὴν φωνητικὴν τούτου τὸ ὄνομα κατόπιν εἰς Ἀλιστράτην ἢ Ἀιστράτι μετέπεσεν· ἀλλ' οἱ κάτοικοι, καθὰ τινες αὐτῶν ἔλεγον ἐμοὶ ἐκεῖ διατρίβοντι, τὸ παλαιὸν ἢ πολίχνην Ἀλεκτρούπολις ὠνομάζοντο· εὗρον δὲ καὶ τινα τῶν παλαιῶν αὐτῆς κατοίκων, ὄνομα Κοσμάς Ἀλεκτροπολίτης, ὃς ἀντέγραψεν ἔτει 1667 διδαχὰς Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου⁵· ἐν δὲ τοῖς ἀρχαίοις ἐπισκοπῶν καταλόγοις ὑπῆρχεν ἐπισκοπὴ Ἀλεκτροπόλεως, τὸν ἀριθμὸν ἐβδόμη, τῷ μητροπολίτῃ Φιλίππων ὑποκειμένη⁶. — Σελ. 27 μνημονεύεται ναΐδιον τοῦ μεγαλομάρτυρος ἁγίου Γεωργίου· τοῦτο δὲ τὸ ναΐδιον, ὡς εἰκάω, μετόχιον ἦν τῆς ἐν Ἄθῳ μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, οὐ μέμνηται χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου [1354] ὧδε· «ἔτι τε τὸ ἐντὸς τῆς Θεοσώστου πόλεως Σερρῶν ἕτερον, Ἅγιον Γεώργιον λεγόμενον τὸν Λούκαριν»⁷. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἔξω τοῦ νοτίου τείχους ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Νικολάου [Παπαγεωργ. σ. 31] κεῖται πιθανῶς ἐπὶ τῶν ῥεπιτίων μονυδρίου, ὅπερ ἔτει 1327-φ, καθὰ παραδίδωσι χρυσόβουλλον Ἀνδρονίκου τοῦ γέροντος, μετόχιον ἦν τῆς ἐν Ἄθῳ βουλγαρικῆς μονῆς τοῦ Χιλανδάρου⁸. Περὶ δὲ τοῦ μετοχίου τῆς Λιόκαλης [Παπαγ. σ. 67], ἦν οἱ λογιώτεροι τῶν Σερραίων ὠνομάζουσι νῦν Ἡλιούκαλιν, ὃ δὲ Πανταζίδης ἐξ ἐπιγραφῶν μεταγενεστέρων εὗρεν ὠνομα-

1) Ἀνάγωθι τὸ χρονικὸν Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, τ. III, σ. 314, 360—362.

2) Io. Cantacuz. III, σ. 361—362 Bonn: «ἔθαψέ τε μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ μητροπόλει Φερῶν [= Σερρῶν] καὶ ἐτίμησε διαφερόντως». Μανουὴλ ὁ Γεδεῶν ἐπεμφε τὸν Κάλλιστον εἰς Φεράς τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐκεῖ τοῦτον ἐνεταφίασεν. Ὅρα τῶν γεδεωνείων Πατριαρχ. Πινάκων σ. 429.

3) Acta praesertim graeca rossici in monte Athos monasterii. Ἐν Κιέβῳ 1873, σ. 352, 363, 367. Тим. Флоринскаго, Аѳонскіе акты. Ἐν Πετροπόλει 1880, σ. 63.

4) Mustafa Ben Abdalla Hadschi Chalfa, Rumeli und Bosna geographisch beschrieben; aus dem türkischen übersetzt von Joseph von Hammer. Wien 1812. σ. 73—74.

5) Α. Π.-Κεραμέως, Ἐκθεσις παλαιογρ. ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ [Ἑλλην. Φιλολογ. Σὺλλ. παράρτ. τ. XVII, σ. 35].

6) G. Parthey, Notit. episc. 3, 579. Not. 10, 664.

7) Acta graes. graeca κτλ., σ. 174.

8) Тим. Флоринскаго, Аѳонскіе акты, σ. 43: «τὸ περὶ τὰς Σέρρας μονύδριον, τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ παμμάκαρος ἁγίου Νικολάου».

σμένην Ἰλεούκαλιν, Ἐλεούκαλιν ἢ Ἠλιόκαλιν¹, δηλῶ ὅτι κατὰ παλαιὰ σιγίλια καλεῖται Ἠλιόκαλλος².

4) Δις ὁ Παπαγεωργίου μνημονεύει μητροπολίτου Σερρών (ὄνομα Φίλιππος), ἔτει 1430-ω ναὸν οἰκοδομήσαντος ἐν Σέρραις [σ. 24 καὶ 32—33]· παράγει δὲ τὸ ἔτος ἐξ ἐπιγραφῆς, ὡς λέγει, «σφοδρ' ἀποτετριμμένης», ἧς ἐξέδωκε τὸ πανομοιότυπον [πίν. III, ἀριθ. 12] ἀνέγνω δὲ ταύτην ὧδε· «Ἰερὸς ὁ Φίλιππος μητροπολίτης τὸν σι(η)κὸν ἐδόμη(ει) Ὡπλῆ... Θεοδώρων μεγαλομαρτύρων τοῦ Καλλινίκου» καὶ λέγει πολλὰ περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, ἔτι δὲ καὶ τοῦτο· «διὰ τοῦ ἐπιθέτου Καλλινίκου νοεῖται αὐτὸς ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστός, οὗ τῆς πίστεως μάρτυρες ἐγένοντο οἱ ἅγιοι Θεόδωροι, πλὴν ἐάν τις προτιμήσῃ τὸ· Θεοδώρου μεγαλομάρτυρος τοῦ καλλινίκου» ὅπερ ἀληθές, τῆς ἐπιγραφῆς οὐσης ἐμμέτρου· ὡς δὲ τοιαύτης, ἐπόμενον ὅτι ἀριθμὸς ἔτους εἰς αὐτήν, οἷον ὁ Παπαγεωργίου φανεροῖ, παντάπασι οὐκ εἰσχωρεῖ· ἀντὶ δὲ τοῦ δωρεᾶν οὕτως ἐκπηγάσαντος ἔτους, ζητητέον οἶμαι λέξιν μᾶλλον ἐκ πέντε συλλαβῶν, ἧς ὁ τόνος ἐπὶ τῆς παραληγούσης.

† Ἰερὸς ὁ Φίλιππος μητροπολίτης
τὸν σικὸν[=σηκὸν] ἐδόμη[σε --- - -]
Θεοδ(ώρου) μ(ά)ρ(τυρος) τοῦ καλλινίκου.

Εἰκάζω δ' ἐκ τοῦ σχήματος τῶν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου γραμμάτων, ὅτι Φίλιππος οὗτος ὁ μητροπολίτης ἤμαζεν ἢ τῇ ἐνδεκάτῃ ἢ τῇ κατόπιν αὐτῆς ἐκατονταετηρίδι.

5) Σελ. 38—39 καὶ 40—50 προστίθεισιν ὁ Παπαγεωργίου πολύτιμον πίνακα μητροπολιτῶν τῆς πόλεως Σερρών καὶ τούτων ἔγγραφα πολλά· παλαιότερος δὲ τῶν μητροπολιτῶν ἐστι Θεοφάνης [1603—1613]. Ὁ συγγραφεὺς τοὺς πρὸ τοῦ Θεοφάνους ἀρχιερέας οὐκ ἀπαριθμεῖ· σκοπὸς γὰρ αὐτοῦ δεῖξαι τίνων ἀρχιερέων ὀνόματα οἱ νῦν ἐν Σέρραις ὑπάρχοντες μητροπολιτικοὶ σφῆλαι κώδικες· οὐχ ἦττον ὅμως ἐγὼ σημειοῦμαι νῦν ἐνταῦθα τῶν παλαιότερων ἀρχιερέων ὅσους αὐτὸς προχείρως εὔρον, ἵνα τῶν Σερραίων τις ὕστερον συμπαραδέσῃ τὰς περὶ τούτων μαρτυρίας ἐν καταλόγῳ τινὶ τελείῳ τῶν ἐν Σέρραις ἀρχιερέων.—α') Ἰωάννης ἔτει 1191-ω [Α. Π.-Κεραμέως, Ἀνάλεκτα Ἱεροσολ. Σταχυολογίας, τ. I, σ. 462].—β') Βασίλειος ἐπὶ Γερμανοῦ πατριάρχου β' [Acta et dipl. III, σ. 65].—γ') Νικόλαος 1315 [Acta et dipl. I, σ. 5, 14].—δ') Μακάριος 1329 [Αὐτόθι I, σ. 149, 151, 155, 157].—ε') Ἰάκωβος 1359—1359 [Φλωρινσκαγο, Αθονские акты, σ. 50. Acta praes. gr. rossici monasterii, σ. 361—369]. Οὗτος ὁ Ἰάκωβος συνέταξεν ἁσματικὸν κανόνα κατανοκτικόν [Α. Π.-Κεραμέως, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. II, σ. 155].—ζ') Νήφων [Acta et dipl. I, σ. 145].—η') Ματθαῖος 1387—1390 [Acta et dipl. II, σ. 77, 99, 129, 147].—θ') Νικόλαος 1394 [Ph. Meyer, Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster. Leipzig 1894, σ. 196].—ι') Δωρόθεος 1474 [Ἐπ. Σταματιάδου, Ἐκκλησιαστικὰ σύλλεκτα. Ἐν Σάμῳ 1891, σ. 16].—ια') Μανασσῆς 1488 [Αὐτόθι σ. 33]. Οὗτος ἐγένετο πατριάρχης οἰκουμενικός, μετονομασθεὶς Μάξι-

1) Φιλίστωρ σ. 211—212.

2) Α. Π.-Κεραμέως, Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. [Ἑλλην. Φιλολογ. Σὺλλ. παράρτ. τ. XVII', σ. 19, 20, 21, 29].

μος. — ιβ') Κάλλιςτος 1494 [Αυτόθι σ. 43]. — ιγ') Γεννάδιος 1517—1537 [Ἀλέξανδρος Λαυριώτης ἐν τῇ «Κωνσταντινουπόλει» 1891, ἀριθ. 90. Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. I, σ. 346. Τοῦ αὐτοῦ: Ἐκθεσις παλαιογρ. ἔρουνδῶν ἐν Θράκη καὶ Μικελονίᾳ, σ. 29. Παπαγεωργίου, Σέρραι, σ. 26 καὶ 52]. Ἔτει 1546 ἔζη ὡς πρῶτον Φιλίππων ἀρχιερέως [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Μαυρογορδ. Βιβλιοθ. I, σ. 12]. — ιδ') Δανιὴλ 1537? [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. I, σ. 390. — ιε') Προκόπιος 1572 [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἐγγραφα περὶ δύο ἐπισκοπῶν τῆς μητροπόλεως Ἀθηνῶν. Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. II, σ. 229]. — ις') Ἀρσένιος 1550 [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἐκθεσις παλαιογρ. ἔρουνδῶν, σ. 36]. — ιζ') Ἀνανίας 1590 [W. Regel, Analecta byzantino-russica, σ. 89. Κ. Σάδα, Δοκίμιον περὶ Ἱερεμίου σ. 4δ']. — ιη') Θεόφιλος 1593 [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἀνέκδοτα Ἑλληνικά, σ. 75]. Τοῦτον ἴσως ὁ Σάδας ὀνομάζει Θεόδουλον [Δοκίμιον περὶ Ἱερεμ. σ. 136 ἐν ὑποσημειώσει]. — ιθ') Ναθαναήλ XVI—XVII? [Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. I, σ. 440]. — κ') Ἰωάσαφ 1605 [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Μαυρογορδ. Βιβλιοθ. I, σ. 173]. Καθρέθη ἔτει 1606 [Κ. Σάδα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. III, σ. 554. Παπαγεωργίου, Σέρραι, σ. 50]. — Καὶ τούτους μὲν ἐγὼ τοὺς ἀρχιερέας εὔρον, ἔξω δύο, βιβλία τινὰ προτετυπωμένα ἡμέτερά τε καὶ ξένα προχείρως ἰδὼν· διὰ δὲ τοὺς μετ' αὐτοὺς ἀριστός ἐστι διδάσκαλος ὁ Παπαγεωργίου, κατάλογον αὐτῶν, ὡς εἴρηται, συντάξας ἀκριβέστατον [σ. 38—39]· προστίθημι δ' ὅμως αὐτῷ ταῦτα· ὅτι Θεοφάνης ὁ μητροπολίτης διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτει 1611-φ [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγῳ χειρογράφων. Παράρτ. τ. Κ'—ΚΒ', σ. 98]· ὁ δὲ Τιμόθεος ἦν αὐτόθι καὶ 1616-φ καὶ 1618-φ ἔτει [Κῶδ. 4 μετοχ. Παναγ. Τάφου, φύλλ. 52^b. Μαυρογορδ. Βιβλιοθ. I, σ. 174]· ἦν δὲ πρὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὁ Τιμόθεος ἡγούμενος τῆς ἐν τῷ Μενιοικέως ὄρει μονῆς Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου [Ἐκκλησ. Ἀληθ. II, σ. 695]· ἀποθανόντος δ' αὐτοῦ μητροπολίτης ἐξελέγη Σερρῶν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν πρωτοσύγκελλος τῇ 26-ῃ μηνὸς ἀπριλίου ἔτους 1626 ου [Κῶδ. 4 μετοχ. Π. Τάφου, φύλλ. 28^b]. Ὡσαύτως ὁ Δανιὴλ ἐν Κωνσταντινουπόλει διέτριβε μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1646 καὶ 1647 [Κῶδ. 4 μετοχ. Π. Τάφου, φύλλ. 30^a. Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλ. χειρογρ. σ. 102 καὶ 103. Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. I, σ. 338]· ὡσαύτως ὁ Κύριλλος ἔτει 1661-φ, καθὰ δείκνυσιν ἀνέκδοτον σιγίλιον· μνηθὶ δὲ μαρτίῳ ἔτους 1677-ου μητροπολίτης Σερρῶν ἦν ὁ Νεκτάριος, διασπάσας χρόνον ἴσως ὀλίγον τὴν ἀρχιερατείαν τοῦ Κυρίλλου [Acta rossici monast. σ. 220]· τοῦτον δὲ τὸν Νεκτάριον ἀγνοοῦσιν οἱ ἐν Σέρραις κώδικες. Περὶ δὲ τοῦ μητροπολίτου Στεφάνου προσθετέον ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Παπαγεωργίου τοῦτο· ὅτι παρεγένετο εἰς Ἱεροσόλυμα, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ χειρόγραφον λειτουργικὸν βιβλίον, ὅπερ ὑπάρχει νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων, κοσμοῦμενον ἐπιγράμματι, τινι, οὗ ἡ ἐπιγραφή· «Εἰς τὴν θείαν καὶ προσκυνητὴν μυσταγωγίαν τοῦ πανιερωτάτου — οὐσαν κτῆμα ἀναφαίρετον — καὶ λογιωτάτου μητροπολίτου προσκυνητοῦ δεσπότη ἀγίου Σερρῶν κυρίου κυρίου Στεφάνου ἐπιγράμμα ἱαμβικόν»· ἔχει δὲ τοῦτο ὡδε· «Καυχῶνται πόλεις μυρίοις τοῖς ἐγγούνοισι· | αὐχῶνται Σέρραι εἰς Στέφανον καὶ μόνον· | εἰς γάρ, καθ' Ἡράκλειτον, εἰσὶ μυρίοι» [Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. I, σ. 265]. Ὡσαύτως ἐν Κωνσταντινουπόλει διέτριβεν ὁ μητροπολίτης Φιλόθεος ἔτει 1753 [Ἀλέξανδρος Λαυριώτης ἐνδ. ἀνωτ. ἀριθ. 90], μεταξὺ

δὲ τῶν ἐτῶν 1757 καὶ 1759 ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίκιος [Κατάλ. τῶν ἐν τῷ Ἐλλην. Φιλολογ. Συλλ. χειρογρ. σ. 109, 110, 112. Ἀληθείας τ. I, σ. 237 καὶ 238]. Ἀνθίμου δὲ τοῦ β' ἡ ἀρχιερατεία διασπᾶται ἔτει 1776-φ, ὅτε μητροπολίτης ἐμφανίζεται Σερρῶν Ἀγάπιος ὀνομαζόμενος [Ph. Meyer, Die Haupturkunden, σ. 241]. Ὁ δὲ Ματθαῖος ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει δὶς, ἔτει 1783-φ καὶ 1786, εἰ μὴ διαρκῶς ἐκεῖ διέτριβε μεταξύ τούτων τῶν ἐτῶν [Ἐκκλησ. Ἀληθ. II, σ. 263. Πορφύριον Успенскаго, Истoрия Аѳона. Часть III. Аѳонъ монашескій. Отд. второе, изд. подъ редак. П. А. Сырку, σ. 1067. Ph. Meyer, Die Haupturkunden, σ. 248]. Ἀνεῦρον δ' ἐγὼ καὶ Κωνσταντῖνον μητροπολίτην Σερρῶν ἔτει 1713-φ ἄλλὰ φαίνεται μοι νῦν, ὅτι τὸ ὄνομα τούτου κακῶς ἀνέγνω, εἰ μὴ τις ἀληθῶς Κωνσταντῖνος τὴν ἀρχιερατείαν τότε τοῦ Στεφάνου διέσπασε, καθὰ καὶ ἄλλοι τινὲς τὴν ἀρχιερατείαν μητροπολιτῶν ἐτέρων, ὡς εἴρηται, τῆς ἐπαρχίας Σερρῶν [Μυρογοροδ. Βιβλιοθ. I, σ. 174].

6) Σελ. 51 γράφει ὁ συγγραφεὺς οὕτως: «Ἡ μητρόπολις Φιλίππων μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἠνώθη ἔπειτα τῇ μητροπόλει Δράμας, πρῶτον δ' ἐπίσκοπον Φιλίππων καὶ Δράμας ἀναφέρει ὁ Lequien II σελ. 69 ἔτει 1720 τὸν Γεράσιμον (ἄλλ') ἐν τῷ κώδικι τῶν Σερρῶν ἐν σελ. 28 ὑπογέγραπται ἔτει ζρκζ' (1619): ὁ Φιλίππων καὶ Δράμας Κλήμης μητροπολίτης». Τὰ περὶ τὴν μητρόπολιν τῶν Φιλίππων ἀφθονέστατα διαφωτίζουσι τὰ πατριαρχικὰ γράμματα. Μέχρις ἔτους 1345-ου τῶν Φιλίππων ἡ μητρόπολις εἶχε μητροπολίτας ἀδιακόπως· διὰ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ μέντοι τῶν Σέρβων ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ κράτη Στεφάνου τῶν ἀρχιερέων αὐτῆς ἡ σειρὰ διεκόπη. Ἐτει 1371-φ συνοδικῆ διαγνώσει τῶν Φιλίππων ἡ ἐνορία «κατ' ἐπίδοσιν» ἐδόθη τῷ μητροπολίτῃ Δράμας, προσλαβόντι οὕτω τὸν τίτλον «καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντι τοῦ Φιλίππων καὶ προέδρω τῆς ἐκκλησίας ταύτης» [Acta et dipl. I, σ. 558—559]. Κατόπιν ἐδόθη τῷ μητροπολίτῃ Σερρῶν ἄλλ' ἔτει 1395-φ συνοδικῆ διαγνώσει πάλιν ἐδόθη τῷ μητροπολίτῃ Αἰνίου καὶ προέδρω Δράμας, «ὡς ἂν κατέχη αὐτὴν ἐφ' ὄρω πάσης ζωῆς αὐτοῦ» [Acta et dipl. II, σ. 234]. Τελεία τοίνυν ἐνώσεις οὐ προέβη· ἀπλῶς δὲ μόνον ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν ἢ τῶν Φιλίππων ἐνορία παρεχωρεῖτο κατὰ βούλησιν λόγῳ φυλακῆς τινὲ τῶν πλησιαζόντων ἀρχιερέων. Τί δὲ κατόπιν ἐγένετο, παντελῶς ἠγνόηται· τῇ μέντοι πεντεκαίδεκάτῃ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν ἑκατονταετηρίδι μητροπολιταὶ πάλιν ἐξελέγοντο τῶν Φιλίππων¹, ὃν ἔσχατος ὁ Κλήμης, ὅστις μετὰ πάλιν τινά, καθὰ φαίνεται, πρὸς τὸν Δράμας μητροπολίτην ἦνωσε τὴν ἑαυτοῦ μητρόπολιν μετὰ τῆς Δράμας, ἐκπορισάμενος καὶ τόμον ἐπὶ τῇ ἐνώσει συνοδικῶν ἔτει 1619-φ², ὃν ἐπεβεβαίωσεν ὕστερον ὁ πατριάρχης Κύριλλος ὁ Λούκαρις. Ἄλλ' οὕτε τοῦ τόμου τῆς ἐνώσεως ἀντίγραφον ἐσώθη, οὕτε τῆς ὑπὸ Κυρίλλου τούτου βεβαιώσεως· ἐσώθη δὲ μόνον τὸ τῆς ἐνώσεως δεύτερον «ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα» τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου, ὅπερ ἐξ ἀντιγράφου παραλαβὼν ἐνταῦθα παρατίθεται, ἵνα τῆς ἐνώσεως οἱ λόγοι· δῆλοι γέ-

1) Ἀ. Π.-Κεραμέως, Ἐκδσεις παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, σ. 17, 30, 32.

2) Ὁ τόμος ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου· ὅρα Ἐκδέσεως σελ. 30, ἐνθα σημείωμα κώδικος λέγει ταῦτα: «† τοῦ ἔτους, ζρκζ' πατριαρχεύοντος κυροῦ Τιμοθέου ἦνωσαν τὴν Δράμα μετ' αὐτῆς Φιλίππου, ἀρχιερατεύοντος Φιλίππων Κλήμης».

νωνται ¹. α† Ἄνθιμος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. — † Ἡ τοῦ καλοῦ προσθήκη τὸ καλὸν κάλλιον ἀπεργάζεται καὶ τὸ βέβαιον ἔχον βεβαιότατον κατορθοῦ. Πρὸς τί δὲ ἡμῖν τοῦτο εἰρηται τὸ προοίμιον, ὃ λόγος σὺν Θεῷ προίῳν γε δηλώσει. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ διὰ τὸ μικρυνθῆναι πάντῃ τὴν ἐπαρχίαν Φιλίππων ὑπὸ τῶν καιρικῶν ἀνωμαλιῶν καὶ καταλειφθῆναι μόνον τὴν αὐτῆς ὀνομασίαν, καὶ ἐνδεῶς καὶ ἀπόρως ἔχειν τὸν ταύτης προϊστάμενον καὶ μὴ δύνασθαι ἔχειν τὰ πρὸς ζωάρκειαν αὐτοῦ καὶ παρέχειν καὶ τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας δικαιώματα διαγνώσει καὶ διασκέψει συνοδικῇ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κῦρ Τιμοθέου [γράμμα συνοδικὸν ἐγένετο], ἀποφαινόμενον, εἰ συμβῆ μετατεθῆναι τὸν ἱερώτατον μητροπολίτην Δράμας κῦρ Νεοφύτον εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἐνωθῆναι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην Δράμας τῇ μητροπόλει Φιλίππων καὶ προσκολληθῆναι αὐτῇ γνησίως, ἅτε πρωτοπαπαδίκιον οὖσαν αὐτὴν τὸ πρότερον, ἐβεβαιώθη δὲ καὶ ἐκυρώθη τὸ συνοδικὸν γράμμα ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ κῦρ Τιμοθέου ἐκεῖνου διὰ γράμματος αὐτοῦ συνοδικοῦ, ὡς φαίνεται, τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου τότε Δράμας κῦρ Νεοφύτου λόγῳ μεταθέσεως εἰς τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν Νικομηδείας προβιβασθέντος, καὶ προσεκολληθῆ ἡ ἐπαρχία Δράμας τῇ μητροπόλει Φιλίππων διὰ τῶν προρρηθέντων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων, ὡς προδεδήλωται, καὶ ἦν ὑποτεταγμένη αὐτῇ μέχρι τῆς σήμερον (ἅτινα ἐβεβαιώθησαν καὶ πλείονα τὴν ἰσχὺν καὶ διαμονὴν ἔλαβον καὶ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ πρὸ ἡμῶν σοφωτάτου πατριάρχου κῦρ Κυρίλλου διὰ γράμματος αὐτοῦ), καὶ ἠξιώθημεν καὶ ἡμεῖς οὐ μικρῶς παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Φιλίππων καὶ Δράμας κῦρ Κλήμεντος, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Μακεδονίας, τοῦ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ, ἄρτι τοὺς οἶκας τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναδεξάμενοι, ἐπιβεβαιῶσαι καὶ ἐπικυρῶσαι ταῦτα, τούτου χάριν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ μὴ παριδόντες, ἅτε εὐλογον οὖσαν, γράφοντες γνώμῃ κοινῇ τῆς ὑπερτελοῦς ἱεράς τοῦ ἀρχιερέων συνοδοῦ, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, καὶ τῶν τιμιωτάτων καὶ λογιωτάτων κληρικῶν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῶν καὶ γνώμας ἀρχιερατικὰς ἐχόντων καὶ κατὰ πνεῦμα υἱῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν, ἀποφαινόμεθα ἐν ἀγίῳ πνεύματι: ἵνα, τῶν προδηλωθέντων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κῦρ Τιμοθέου καὶ τοῦ πρὸ ἡμῶν ἀγιωτάτου κῦρ Κυρίλλου μεμενηκότων κεκυρωμένων καὶ βεβαιῶν, ἡ μὲν ἐπαρχία αὕτη Δράμας ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἴη προσκεκολλημένη καὶ ἠνωμένη τῇ μητροπόλει Φιλίππων ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάτως, ὃ δὲ νῦν ἱερώτατος κῦρ Κλήμης καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ὄντες καὶ ἐπονομαζόμενοι μητροπολίται Δράμας καὶ Φιλίππων ἔχωσι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην γνησίως καὶ ἐνοριακῶς, καὶ νέμονται καὶ καρπῶνται τὰ ἐξ αὐτῆς εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, καὶ ἐκτελῶσι πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως, μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ὀφειλόντων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας εὐρισκομένων εὐλαβεστάτων κληρικῶν, θεοσεβεστάτων ἱερέων, χρησιμωτάτων ἀρχόντων καὶ παντὸς τοῦ χριστωνύμου πληρώματος

1) Παρελήφθη δ' ἐκ τῆς ἀνεκδότου Νομικῆς Συναγωγῆς, τῆς ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἱεροσολυμιτικῇ βιβλιοθήκῃ. Πρβλ. Κ. Σάδα, Μεσαιων. Βιβλιοθ. III, σ. 563.

γινώσκειν αὐτὸν καὶ μόνον τὸν ἱερώτατον Φιλίππων καὶ Δράμας κῦρ Κλήμεντα μητροπολίτην αὐτῶν γνήσιον καὶ καθολικὸν καὶ ποιμένα καὶ προστάτην πνευματικὸν καὶ τιμᾶν καὶ ἀγαπᾶν, καὶ πείθεσθαι αὐτῷ καὶ ὑποτάσσεσθαι καὶ παρέχειν εὐγνωμόνως καὶ πειθηνίως πάντα τὰ ἐκκλησιαστικά αὐτῶν εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, τὰ ἀπὸ τε κανονικῶν τῶν ἱερέων, συνοικεσιῶν πανηγύρεων ζητείαις καὶ τῶν λοιπῶν συνήθων τῷ τόπῳ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντιοῦσθαι αὐτῷ ἢ ἀντιλέγειν, ἐν ἀργίᾳ ἀσυγγνώστῳ καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ τῷ ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος. Ὅστις δὲ ὀψέποτε βουλευθῆ ἀνατρέψαι τὴν συνοδικὴν ταύτην ἀπόφασιν καὶ ἀποσπᾶσαι καὶ ἀποξενῶσαι τὴν ἐπαρχίαν Δράμας ἀπὸ τῆς ὑποταγῆς καὶ ἐξουσίας τῆς μητροπόλεως Φιλίππων, ὁ τοιοῦτος, ὁποῖου ἂν εἴη βαθμοῦ, ἀρχιερατικῷ ἢ ἱερατικῷ, ἀργὸς ἔστω πάσης ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ ἀξίως καὶ ἀφορισμένος καὶ ἀσυγχώρητος, ὡς τῇ καθαιρέσει ὑπόδικος, καὶ ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων. Οὕτως ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ἐπὶ γὰρ τούτῳ ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμῶν πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλίππων καὶ Δράμας κυρίῳ Κλήμεντι, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Μακεδονίας, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ, καὶ δι' αὐτοῦ τῇ ἁγιοτάτῃ μητροπόλει αὐτοῦ Φιλίππων, εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν, ἐν ἔτει ζΨ ρψ λψ αψ, μηνὶ ἰουλίῳ ἰνδικτιῶνος ς'» [1623].

7) Σελ. 54. Σημειώτεον, ὅτι ἔτει 1395 «ἐδόθη ἐξαρχικῶς πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Ἐλευθερουπόλεως ἢ μητρόπολις Χριστοπόλεως μετὰ καὶ τῆς ἐνορίας αὐτῆς πάσης» [Acta et dipl. II, σ. 235] ἔτει δὲ 1441-φ μνημονεύεται πρωτονοτάριος τῆς Ἐλευθερουπόλεως [Α. II.-Κεραμέως, Ἐκθεσις παλαιογρ. ἐρευνῶν, σ. 35] τὸ δὲ πότε ταύτης ἢ ἐρήμωσις ἐγένετο, παντελῶς ἠγνόηται· ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἔγγραφο τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου [1608] διδάσκει τι περὶ τούτου· τὰ γὰρ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενα χωρία, τὸ Πράβιον καὶ τὴν Αἰκισιανήν, οὐκ ἔγνωσται τίς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος εἶχε, καθὰ δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔγγραφου, οὕτως ἔχοντος αὐτολεξεί¹⁾: «† Νεόφυτος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κτλ. Ὅτι μὲν τὰς ἐκασταχοῦ ἐπαρχίας τῶν μητροπόλεων ἀναγκάτως ἐστὶν ἔχειν ἀναφαιρέτως τὰ ἑαυτῶν ἐκκλησιαστικά δίκαια καὶ προνόμια, τὰ ἐξ ἀρχῆς δηλονότι ἐπικρατήσαντα, καὶ ὅτι τοὺς προέδρους αὐτῶν ἔξεστιν ἀνακαλεῖσθαι καὶ ἀνακτᾶσθαι τὰ παραλόγως καὶ ἀμετόχως ἀρπαγέντα χωρία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά αὐτῶν δίκαια, καλῶς τοῦτο καὶ προσηκόντως ἀποστολικοὶ θεοὶ κανόνες καὶ πατρικοὶ διαταττόμενοι φαίνονται, ὑπευθύνους καὶ κατακρίτους εἶναι ἀποφαινόμενοι τοὺς τε ἀρπάζοντας τὰ ἀλλότρια ἐκκλησιαστικά δίκαια ὡς ἱεροσύλους καὶ τοὺς ἀμελῶς διακειμένους περὶ τὰ ἑαυτῶν δίκαια ὅτι δέ γε καὶ τούτων οὕτως ἔχόντων πολλοὶ τῶν κατὰ καιροὺς οἰκονομούντων τὰς ἐκκλησίας τῇ φιλαυτίᾳ νικώμενοι καὶ εἰς οὐδὲν τὰς ἀποφάσεις τῶν κανόνων λογιζόμενοι ἐνός καὶ μόνου φροντίζουσι, τοῦ παραλόγως νικᾶν καὶ τὰ ἀλλότρια παρακερδαίνειν, καὶ ἄλλοις μὲν σφαλερῶς ἐτολμήθη, μάλιστα δὲ νῦν περὶ τὴν ἐπαρχίαν τῆς ἁγιοτάτης μητροπόλεως Φιλίππων ἐτολ-

1) Ἐκ τῆς Ν.μικῆς Συναγωγῆς, φύλλ. 281.

μήθη και γάρ δύο χωρία γνήσια και ένοριακά αὐτῆς ἀποσπασθῆναι και ἀφαιρεθῆναι ἀδίκως, ἅπερ εἰσι ταῦτα, τὸ Πράβιον και ἡ Αἰκισίανη. Μὴ φέρων δὲ μηδὲ ἀνεχόμενος ὁ ιερωτάτος μητροπολίτης Φιλίππων, ὑπέρτιμος και ἔξαρχος πάσης Μακεδονίας κύρ Κλήμης, ὁ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς και συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος, τὴν ἀδικον και παράλογον στέρῃσιν τῶν χωρίων τούτων, ἤτήσατο ἐξετασθῆναι και ἀκριβῶς θεωρηθῆναι, εἰ ἄρα ένοριακά αὐτοῦ εἰσιν, εἰ οὐ. Ὅθεν ἐρεύνης και ἀκριβοῦς ἐξετάσεως γενομένης ἐφάνη και ἐμαρτυρήθη παρὰ τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων, τοῦ τε Νευροκόπου και τοῦ Περιθεωρίου και Ξάνθης, ὡς ένοριακά αὐτοῦ εἰσι τὰ χωρία ταῦτα και ἀδίκως ἀφηρέθησαν και ἀμετόχως ἀπεσπάρθησαν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Ὅθεν ἀποφαινόμεθα διὰ τοῦ παρόντος γνώμη συνοδικῆ, ἵνα τὰ δηλωθέντα ταῦτα δύο χωρία, τὸ Πράβιον και ἡ Αἰκισίανη, ὡς τῇ ἀληθείᾳ γνήσια και ένοριακά τυγχάνοντα τῆς ἀγιωτάτης ταύτης μητροπόλεως Φιλίππων και ἐπ' οὐδεμιᾶς εὐλόγου προφάσεως ἀποσπασθέντα και ἀποξενωθέντα ἀπ' αὐτῆς, ὧσιν ὑπὸ τὴν ένορίαν αὐτῆς, ὡς ἐτάχθησαν και ὡς ἦσαν ἔκπαλαι, και κυβερνῶνται και ἐξουσιάζονται παρὰ τε τούτου τοῦ νῦν ιερωτάτου μητροπολίτου Φιλίππων κύρ Κλήμεντος, τοῦ γνησίου ἀρχιερέως αὐτῶν, και τῶν μετ' αὐτὸν ἐσομένων, μηδενὸς τολμῶντος εἰσελθεῖν ἐν αὐτοῖς και ἀρχιερατικόν τι διαπράξασθαι, ἢ τι τῶν εισοδημάτων και δικαιωμάτων αὐτῶν ἀφαρπάσαι· ὁ γάρ τούτο τολμήσων τῷ παρ' ένορίας πεσεῖται ἐγκλήματι και ἔσται ὑπὸ παιδείαν ἀσύγγνωστον. Ὅφειλοσιν δὲ και πάντες οἱ ἐν τοῖς δυοῖς τούτοις χωρίοις εὐρίσκόμενοι εὐλαβέστατοι ιερεῖς, χρησιμώτατοι γέροντες και οἱ λοιποὶ χριστιανοί, αὐτὸν γινώσκοντες ἀρχιερέα και ποιμένα αὐτῶν πρὸς αὐτὸν διδόναι πάντα τὰ συνήθη ἐκκλησιαστικά εισοδήματα και δικαιώματα και μηδὲνα ἐναντίον αὐτῷ φανῆναι· ὅς γάρ ἐναντίος φανῆ ἀντιλέγων, τῶν ιερωμένων ὦν ἀργὸς εἴη πάσης ιεροπραξίας, τῶν λαϊκῶν δὲ ἀφωρισμένος και ἀσυγχώρητος και ἔξω τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας. Οὕτω συνοδικῶς ἀπεφηνάμεθα. Ὅθεν και εἰς τὴν περὶ τούτου δῆλωσιν και διηνεκῆ τὴν βεβαίωσιν ἐγένετο και τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικὸν γράμμα και ἐπεδόθη τῷ ιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλίππων, ὑπέρτιμῳ και ἔξάρχῳ πάσης Μακεδονίας κύρ Κλήμεντι, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἀδελφῷ αὐτῆς και συλλειτουργῷ, ἐν ἔτει Ἱηρις', ἐν μηνὶ μαΐῳ ἰνδικτιῶνος ς'» [1608]. — Σελίδι 57, ἔνθα κατέγραψεν ὁ Παπαγεωργίου τὰ κληρικὰ τῆς μητροπόλεως ὀφφίκια, πρόσθετος ὅτι τὸ «νοτάριος» ὀφφίκιον ἔτει 1544-φ ἔφερεν ἐν Σέρραις Μανουὴλ ὁ Πελοποννησιακὸς [Α. Π.-Κεραμῆως, Ἔκθ. παλαιογρ. ἐρευνῶν, σ. 29], τὸ δὲ «λογοθέτης Σερρῶν» ἔτει 1387-φ Ξενοφῶν τις [Тим. Флоринскаго, Аѳонскіе акты, σ. 52].

8) Σελ. 70. Σημειωτέον ὅτι τὸ μονύδριον ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κρουονερίτου μετόχιον ἦν τῆς μονῆς Φιλοθέου ἔτει 1346, τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὅρει [Тим. Флоринскаго, Аѳонскіе акты, σ. 82] τὸ δ' ἐν σελ. 72 σακελλάριος ἀναφέρεται και ἐν ἐγγράφῳ τινὶ τοῦ κράλη Στεφάνου· ἔνθα γέγραπται, ὅτι τὸ μετόχιον τοῦ Κρουονερίτου «συνεστήσατο μὲν ἐκ βάρων ὁ σακελλάριος τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Σερρῶν, ὁ Μουρμουρᾶς ἐκεῖνος, ἐξεδόθη δὲ μετὰ τὸν ἐκεῖνου θάνατον παρὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ και τῶν κατὰ νόμους κληρονόμων και διαδόχων αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς [Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου], εἰδήσει και προτροπῇ και τοῦ ιερωτάτου μητροπολίτου Σερρῶν» κτλ. [Acta et dipl. V, σ. 125]. Περὶ δὲ

τῆς ἐπισκοπῆς Ἐξβῶν ἢ Ἐξιβῶν [σ. 76] ὅρα τὴν Ἐκκλησ. Ἀλήθειαν, τ. III, 1883, σ. 333, ἐν ἧ Θεοδόσιος ὁ Προδρομίτης κατεχώρισε περὶ αὐτῆς ἀκριβεστάτας τοπογραφικὰς εἰδήσεις.

9) Σελ. 85 λέγει τινα ὁ συγγραφεὺς περὶ τοῦ ὅτι ἀμελέτητον ἔμεινε τὸ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Μενουκίως ἱερὸν μοναστήριον Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου· ἀλλὰ τῆς μονῆς αὐτῆς οἱ πατέρες ἐξετύπωσαν ἐν Πετροπόλει πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἱστορίαν αὐτῆς ἀξιολογωτάτην, ἀφρονέστατα χρησιμοποίησαντες τὰ τε ἑλληνικὰ καὶ τὰ τουρκικὰ τῆς μονῆς ἀρχεῖα· τὴν δαπάνην δὲ τῆς ἐκδόσεως Ἠσαΐας ἀρχιμανδρίτης ἔτισε, βιβλιάριον ἴδιον ἀποτελέσας, οὗ ἡ ἐπιγραφή· «Сказаніе о началѣ и настоящемъ положеніи ставропигіалнаго монастыря Св. Іоанна Предтечи, въ Серрской епархіи, въ Македоніи. С.-Петербургъ. Типографія и Литографія А. И. Граншеля, на углу Невскаго и Владимірской, № 45. 1864». Τὸ δ' ἐξώφυλλον ὀπίσω ταῦτα προστίθησιν· «Издано Архимандритомъ Исаіемъ въ пользу обители Св. Іоанна Предтечи. Изданіе стоитъ 15 коп.». Τοῦ βιβλιαρίου τούτου προτέτακται πίναξ λιθογραφικός, ἐν ᾧ πρῶτον Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἀπεικάζεται, εἶτα δὲ «ὁ ἅγιος Ἰωάννης μητροπολίτης» καὶ «ὁ ἅγιος Στέφανος ὁ κράλης Σερβίας»· κάτωθεν δὲ τῶν εἰκόνων τούτων ὑπάρχει τῆς μονῆς ἀπάσης εἰκὼν· ἀριστερῶς δὲ τὸ βιβλίον σελίδας 39, ὧν ἡ ἐσχάτη καταγράφει τὰ ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ εὐρισκόμενα τεμάχια λειψάνων ἱερῶν· μετὰ δὲ τὴν καταγραφὴν ταύτην προσετέθη βιβλίδιον ἐκ σελίδων 5, οὗ ἡ ἐπιγραφή· «Прибавленіе изъ сказанія о странствіи и путешествіи инока Парвенія. Часть II, стр. 62, § 50». Ὑπάρχει δὲ ῥωσιστὶ τετυπωμένον καὶ φύλλον ἐν ἀπλοῦν ἐκ χάρτου, ἐν ᾧ περιέχεται τῆς μονῆς ἡ εἰκὼν καὶ σημεῖωμα τοῦ τῆς μονῆς αὐτῆς ἐν Πετροπόλει ἐφόρου, κχλουμένου Νικολάου Ἀρεφιέβιτς Цыбульскій.

10) Τῶν δὲ κωδίκων τῆς αὐτῆς μονῆς κατάλογον προσυνέταξε Μηνᾶς ὁ Μινωίδης, εὐρισκόμενον ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Παρισίου βιβλιοθήκῃ [H. Omont, Inventaire sommaire des manuscrits du Supplément Grec de la Bibliothèque Nationale. Paris 1883, σ. 85, ἀριθ. 755]. — Σελ. 98 πρόσθετος ὅτι τοῦ καλλιγράφου Θεοδώρου τοῦ Ἁγιοπετρίτου εὐρον κάγῳ κώδικα περιλαμβάνοντα τὸν Πραξάποστολον, ὃν ὁ Θεόδωρος ἔγραψεν ἔτει 1307-φ· κατέταξα δ' αὐτὸν ὑπ' ἀριθ. 35-ον ἐν τῇ μονῇ τῆς Κοσινίτζης [Ἐκθ. παλαιογραφ. ἐρευνῶν, σ. 32]. Περὶ δὲ τοῦ ἐτέρου καλλιγράφου Νικολάου τοῦ Μαλωταρᾶ καὶ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν ὅρα τὴν ἡμετέραν Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. II, σ. 16.

Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς.

Α. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη ἤτοι Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἀγιωτάτου ἀποστολικοῦ τε καὶ καθολικοῦ ὀρθοδόξου πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων Ἑλληνικῶν κωδίκων. Τόμος Α'. Σελ. ι' + 623. Τόμος Β'. Σελ. β' + 894. Ἐν Πετροπόλει. 1891. 1894. 8°. Цѣна 30 рублей.

Благая мысль ознакомить посредствомъ подробнаго каталога ученый міръ съ греческими рукописями, находящимися еще нынѣ въ Святой